

Lärarnas planering för temaarbete i årskurs 6 –

ett arbete inom ramen för lärarutbildningen av Kerstin Magnusson

I kursen *Barns språk och textvärldar* ingår som en del av examinationen att planera ett temaarbete för grundskolans tidigare år. Texten som följer innehåller en kort beskrivning av mina tankar kring ett tematiskt, ämnesövergripande arbetssätt, hur jag tänker i valet av tema, en möjlig arbetsgång utifrån det valda temat och slutligen lite om hur jag vill utvärdera arbetet och hur jag uppfattar de möjligheter och problem som finns i arbetssättet.

Teori för praktik

I sin bok *Tematisk undervisning* (1997), beskriver Jan Nilsson sin syn på, och sina egna erfarenheter kring att arbeta tematiskt med ett erfarenhetspedagogiskt synsätt som grund. Han utgår ifrån Lars-Göran Malmgrens teorier som man kan läsa om i *Svenskundervisning i grundskolan* (1996). Det erfarenhetspedagogiska synsättet är enligt mitt förmenande helt i linje med både läroplan och kursplaner. Ett tematiskt arbetssätt fungerar utmärkt i ett klassrum där man vill implicera ett erfarenhetspedagogiskt perspektiv. I läroplanstexten kan man läsa: ”Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet skall prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden” (Lpo -94). Om man väljer ett tema som är ”problem- och relationsorienterat” kan det ge möjlighet till sådana ställningstaganden. Vidare skrivs om synen på kunskap: ”Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet” (Lpo-94,. Det fördjupade kunskapsbegrepp som omtalas här når man inte i en fragmentiserad undervisning. Det behövs längre sammanhängande tid och tillfälle till engagerande diskussioner kring ett för eleverna relevant innehåll för att den här sortens kunskapsbildning ska ske. Även kursplanetexten i ämnet svenska talar om betydelsen av att arbeta med kunskaper och färdigheter i ett sammanhang: ”När eleverna använder sitt språk – talar, läser, skriver och tänker – i meningsfulla sammanhang, kan de utveckla goda språkfärdigheter” (under rubriken: Ämnets karaktär och uppbyggnad).

Elever med svenska som andraspråk behöver ges många tillfällen att diskutera, analysera och reflektera för att få en fördjupad förståelse för alla de nya begrepp som ingår i skolans ämnen. Detta kan man bland annat läsa mer om i Gunilla Ladbergs bok, *Skolans språk och barnets* (2000) Allt detta sker i ett dialogiskt organiserat klassrum, och för att engagera alla elever i diskussionerna behöver ämnet beröra. Här gäller det som Jan Nilsson säger: att hitta en minsta gemensam nämnare i klassen som kan engagera alla elever. Han talar också om att skapa tematiska förväntningar på litteratur för att på så sätt ge en stödstruktur för förståelsen för att underlätta läsningen. Detta gäller inte minst för de elever som har svårigheter att förstå vad de läser, antingen det beror på att de har ett annat modersmål och inte haft så lång tid på sej att lära sig svenska språket, eller det beror på andra faktorer. I det tematiska arbetet ser jag det som en nödvändighet att alla elever deltar på lektionerna och inte gör något annat hos en speciallärare – helt enkelt för att ingen ska känna sig utanför gemenskapen i de diskussioner som förs i klassrummet, och för att jag tror mycket på de positiva förväntningarnas makt. Det omgivningen tror att jag ska klara blir möjligt i mina egna ögon. Naturligtvis behöver en del elever mer stöd än andra för att nå målen, och kvaliteten på deras arbete blir olika, men i ett tematiskt arbete av undersökande karaktär finns inga givna svar på frågorna, och ingen

behöver därför vara rädd för att misslyckas. Speciallärare och lärare i svenska som andraspråk kan vara ett stöd för de elever som behöver, men det ska handla om att underlätta läsning eller skrivande inom temats ram, inte om att man ska missa den viktiga gemenskapen i klassrummet och göra andra uppgifter än vad klasskompisarna gör.

Bakgrund och val av tematiskt innehåll

Jag har valt att göra mitt temaarbete för att genomföra det i den klass där jag jobbar i vanliga fall, och där jag nu är tillbaka efter påsklovet. Jag tycker det är svårt att planera ett arbete utan att ha en specifik klass för ögonen. Dessutom är det slöseri med tid och kraft, eftersom ingen får utföra arbetet och det inte går att utvärdera.

Jag jobbar i ett arbetslag tillsammans med två andra lärare sen några år tillbaka. Vi har just nu 57 sjätteklassare och 2,7 lärartjänster. Var och en av oss är mentor för en tredjedel av eleverna, men vi är inte alltid tre lärare på plats i klassrummen. Vid en del tillfällen är vi bara två, ibland är vi fyra då vi har tillgång till en speciallärare några veckotimmar. Vid ett tillfälle i veckan arbetar en andraspråkslärare i klassen. Modersmålslärarna har vi tyvärr ingen kontakt med. Eleverna jobbar i tre klassrum och en möblerad korridor, och alla barnen känner varandra och rör sej ofta fritt mellan rummen. När jag planerar ett tema inbegriper det automatiskt alla eleverna, annat vore främmande för dem.

Jag har valt att kalla temat *Rädsla, mod och hjältar*. Under senare delen av höstterminen arbetade hela skolan (mer eller mindre) med ett tema som vi kallade *Spöken, skräck och annat hemskt* i samband med årets bokvecka som vi alltid förlägger till v 46. Då skrev och läste vi spökhistorier och tittade på film för att se hur regissören gör för att vi ska bli rädda. Vi började också prata en del om våra rädslor, men sen kom luciaträningen och julen i vägen...

I den här klassen finns flera elever som är rädda för olika saker, inte minst för att börja på högstadieskolan nästa år, och vi vill gärna ta upp tråden igen för att prata vidare om att alla är rädda för något, men att det går att jobba för att försöka övervinna sina rädslor. Jag skriver vi även om jag gör det här arbetet själv, eftersom jag kommer att förankra det hos mina arbetskamrater innan det är färdigt. Begreppet hjältar vill jag lyfta upp därför att det är intressant att diskutera vem som är en hjälte. Är Zlatan en hjälte? Kan man vara hjälte när man bara är fyra år? Kan man beskriva vad som krävs för att man ska vara en hjälte, eller är det olika beroende på situationen? I det här sammanhanget vill jag också föra in begreppet civilkurage och diskutera vad det är.

De ämnen jag tänker mej ska ingå i temat och de uppnåendemål i kursplanerna vi kommer att jobba mot (delar av) blir:

Svenska

- aktivt kunna delta i samtal och diskussioner och sätta sig in i andras tankar samt kunna redovisa ett arbete muntligt så att innehållet framgår tydligt och är begripligt,
- kunna läsa till åldern avpassad skönlitteratur från Sverige, Norden och från andra länder samt saklitteratur och tidningstext om allmänna ämnen, kunna återge innehållet sammanhängande samt kunna reflektera över det,
- kunna ta del av, reflektera över och värdera innehåll och uttrycksmedel i bild, film och teater,
- kunna skriva olika sorters texter så att innehållet framgår tydligt samt tillämpa skriftspråkets normer, både vid skrivande för hand och med dator,

Samhällsorienterande ämnen

- kunna samtala om och bearbeta etiska, estetiska och existensiella frågor och förstå hur de kan vara beroende av tid och kultur,
- känna till förutsättningar för, pröva antaganden om och jämföra människors livsvillkor förr och nu och i olika delar av världen,

Bild

- kunna använda egna och andras bilder i bestämda syften,

Matematik

- kunna tolka, sammanställa, analysera och värdera data i tabeller och diagram,

Arbetsgång

Vi börjar temaarbetet med en dikt på engelska, (bilaga 1). Dikten har jag inte valt därför att jag nödvändigtvis vill klämma in ytterligare ett integrerat ämne i temat, och därför har jag inte heller letat efter mål att arbeta mot i kursplanen för ämnet engelska. Valet gjordes helt enkelt därför att jag hittade en dikt på engelska som var bättre lämpad att starta med än någon jag hittade på svenska.

Vi läser dikten i våra tre mentorsgrupper, eleverna får jobba självständigt med översättningen en stund, och sen hjälps vi åt att göra en så bra översättning som möjligt. Därefter kopplar vi dikten till det tema om *Spöken, skräck och annat hemskt* vi jobbade med förra terminen, och vi fyller på den lista över vad man kan vara rädd för vi hittar i dikten. Här introducerar vi även det nya temat: *Rädsla, mod och hjältar* och berättar vad vi har tänkt att det ska gå ut på, vad vi vill att eleverna ska lära sej och vilka mål i kursplanerna som ingår. Lektionen avslutas med att eleverna får en läslogg (en skrivbok som ska användas till att skriva tankar i under arbetets gång) där de får klistra in dikten *Fear*, läsa den en gång till för sej själva, och sen skriva sina tankar kring den. En hjälp kan vara de här frågorna på whiteboardtavlan: Tänkte du på något särskilt när du läste någon av raderna i dikten? Är det något du undrar över i dikten? Finns det något som saknas eller något som inte skulle vara med om du hade skrivit den här dikten själv? Vad är du själv mest rädd för? Det är viktigt för barnen att veta i förväg att jag kommer att läsa deras loggböcker, och att jag kanske kommer att lyfta upp något de skrivit till diskussion i klassen, men att jag inte kommer att berätta vem som skrivit det jag lyfter upp, ifall jag inte har frågat först om det är OK.

Nästa dag, när vi lärare hunnit läsa elevernas tankar kring dikten återkopplar vi till den med hjälp av några citat från elevernas loggar. Vi samtalar i klassen om läsningen och om våra tankar kring den. En rad i dikten : "Fear of being barried alive" (här måste vi såklart också kommentera stavningen av ordet *barried*) kan användas som introduktion till den film vi ska se samma dag: *Jag är inte rädd*. Filmen som kom ut 2003, är regisserad av Gabriele Salvatore, och bygger på en roman med samma namn av Niccoló Ammaniti. Filmhandledning går att hämta på nätet via Svenska Filminstitutet.

Filmsaiten *SF anytime* presenterar filmen så här på sin hemsida:

Unge Michele hittar en het sommardag något som kommer att förändra hans liv för alltid. I en grop ligger en svårt skadad pojke fastkedjad. Michele blir rädd, men övervinner sin rädsla och börjar besöka pojken med mat och vatten. Michele inser vilken grym värld han lever i. Men han är inte rädd – inte ens då han inser att han måste offra sin egen skenbart trygga tillvaro för att rädda pojken i gropan. (13.03.2008)

Filmen har många starka scener. Michele lever med sin familj i samhällets utkant. Hans föräldrar har satt sej i en hopplös situation när de i sin jakt efter pengar dragits in i ett kriminellt liv som i filmen når sin kulmen när de tillsammans med sina kriminella "vänner" inser att kidnappningen av den pojke som Michele hittar i gropan inte kommer att resultera i några pengar. Polishelikoptrarna börjar synas i området, och de beslutar sig för att döda pojken. Grupptricket är hårt i filmen, både bland de vuxna och bland barnen, alla de inblandade är förlorare. Men mitt i detta elände orkar filmens huvudperson Michele hålla fast vid sina tankar om rätt och fel, han blir en hjälte som visar prov på ett oerhört civilkurage trots att han varken har stöd i vuxenvärlden eller hos sina kompisar. Det finns mycket att diskutera i den här filmen, och jag tror att det kan vara bra att pausa den på ett par ställen. Dels för att den är lång, 1 h 50 min, men också för att jag tror att det kan vara klokt att låta barnen få tid på sej, och hjälp med att bearbeta sina intryck av berättelsen.

Den första pausen vill jag göra redan efter anslaget och den första presentationen av filmens karaktärer. Det är kväll och Michele har krupit under lakanet i sin säng för att i skenet från en ficklampa skriva i sin dagbok om sina upplevelser. Vi är många som ser filmen

samtidigt, och jag vill inte göra den här pausen så lång, därför räknar jag inte med att få igång någon direkt diskussion i detta skede. Pausen gör jag för att förklara det som jag tror kan vara svårt för eleverna att ta till sej och för att peka på sådant som kan underlätta förståelsen i fortsättningen av berättelsen. Gunilla Molloy skriver i sin bok, *Litteraturläsning med ungdomar* (2003), om Kathleen McCormicks syn på litteraturreception. Hon menar att en textens och läsarens repertoar behöver matcha varandra för att läsaren ska ta till sig innehållet i texten. Långt ifrån allt i filmens inledning kan erbjuda någon matchning med elevernas vardag. Vi befinner oss på landsbygden i Italien, och varken kläder, hemmiljö eller språkbruk är särskilt bekant för våra sjätteklasselever. Det gäller att lyfta både skillnader och likheter för att få eleverna att ta till sej berättelsen. Det jag tror att eleverna kan känna igen sig i är känslor. Vem är det som bestämmer hemma? I kompisgänget? Vad får vi veta om Michele? Hur känns det för honom när han ser en fot nere i gropen? Hur tänker han när han måste ta hand om sin lillasyster?

Nästa stopp gör vi längre, och låter då eleverna skriva en stund i sina läsloggar om sina tankar. Pausen gör vi när skummisen Sergio gjort entré i filmen och när vi förstår att det är den kidnappade pojken Filippo som Michele har sett i gropen. Här kan eleverna skriva en stund om funderingar de har, om det är något de blir särskilt upprörda över i filmen, något de undrar över och hur de tror att filmen kommer att fortsätta. Den här gången samlar vi inte in några läsloggar, men efter en rast, troligen lunchrasten, samlar vi eleverna i våra mentorsgrupper för samtal en stund innan vi visar fortsättningen av filmen. Eleverna har sina läsloggar som stöd för samtalet.

Efter filmens slut låter vi eleverna reflektera igen. De får prata en stund med en kompis om de vill, innan de skriver i sina läsloggar. Vad hände egentligen i slutet av filmen? Hur gick det för Michele och hans familj i fortsättningen? Kan vi lära oss något om rädsla och mod i den här filmen? Vad är de vuxna i filmen rädda för?

Vi samlar in läsloggarna för att kommentera dem och för att se vad vi kan lyfta till diskussion nästkommande dag. En del filmiska grepp kan vara värda att kommentera: I början av filmen går Michele balansgång på en takbjälke och viskar för sej själv. ”Jag är en geckoödlas och jag ramlar aldrig.. Jag är gjord av glas, och ramlar jag går jag sönder..” Michele går balansgång på många sätt i den här filmen. Han både dras till och är skrämmd av vad han upptäcker i gropen. Han balanserar på slak lina när han utmanar sin pappa och de andra vuxna omkring sig genom att inte lyda. Kråkan som finns med redan i filmens anslag blir både en symbol för det hotfulla och för friheten i att våga gå emot grupptricket. När Michele har tagit med sej Filippo upp ur gropen och ut i ljuset flyger kråkan över dem som en frihetssymbol. Kanske kan eleverna få syn på andra symboler i filmen. Det kan vara bra med en paus till nästa dag för att eleverna ska få tid att distansera sej till den starka scenen i slutet av filmen innan vi samtalar kring den.

Temat utvidgas

Vi fortsätter temaarbetet med att göra statistik utifrån intervjuer om rädsla, med människor i olika åldrar och av olika kön. Vi diskuterar tillsammans hur intervjuerna ska se ut, och vilka åldersgrupper vi ska intervjua. Här får eleverna hjälpa till att föreslå vem de kan intervjua så att vi får en bra representation av olika åldrar. Intervjuerna ska handla om vad man är rädd för, och om man har kommit på något bra sätt för att hantera sin rädsla. Vi vill undersöka om det skiljer sig i fråga om vad man är rädd för beroende på hur gammal man är, om man är man eller kvinna, och därför måste vi också diskutera hur vi ska dela in rädslor i olika kategorier för att vi ska kunna göra jämförelser. Hamnar all rädsla för olika djur i samma kategori? Eller delar man upp det i småkryp och stor djur? Var hör i så fall rädslan för ormar hemma? Här finns mycket att diskutera, och den diskussionen tror jag görs bäst i små grupper först. Sen måste vi komma överens om en gemensam kategorisering och om vilka följdfrågor vi ska

ställa, för att resultatet ska ge oss någon kunskap om hur man kan hantera rädsla. Här finns ett bra tillfälle att träna demokratiska beslut och mötesordning.

När intervjuerna är gjorda är det dags att presentera resultatet i form av frekvenstabeller och stapeldiagram för att vi ska få en överskådlig bild av våra svar. Eleverna får jobba med svaren från olika åldrar och kön i grupper. De får också förbereda en redovisning av sina resultat inför sina kamrater. Dels av vad de kunnat läsa ut i sina diagram, dels vad de har fått för svar på sina följdfrågor och hur de tänker kring resultaten. När alla grupper har redovisat samtalar vi kring vad vi fått lära oss, och sen får varje elev skriva vad de lärt sej i sin loggbok. De får också tillfälle till att utvärdera sitt arbete i anslutning till intervjuerna.

Fokus på skönlitteratur

Nu följer en introduktion av de skönlitterära böcker jag valt. Jag väljer att arbeta med fyra böcker som är olika till sin karaktär, men ändå kvalificerar sej för det tematiska innehållet. Böckerna är: *Den osynliga flickan* (Ellis, 2002), *Yxan* (Paulsen, 1992), *Den Mäktige* (Philbrick, 2000) samt *Skämmerskans dotter* (Kaaberböl, 2005). Det är inte ekonomiskt försvarbart att köpa in 60 exemplar av en titel. Två av böckerna finns redan i ett 20-tal exemplar i Stadsbibliotekets skolpool, och två av den har jag köpt in till skolans bibliotek på årets bokrea. En fördel med att det finns fyra olika titlar för eleverna att välja mellan är det kan bli lättare för dem att känna sej engagerade i texten än om jag hade styrt valet fullt ut, en nackdel är att det blir svårare för oss lärare när vi ska organisera arbetet i klassrummen så att vi får tillräckligt med tid för att bearbeta de olika texterna. Jag tror dock inte att det ska bli ett alltför stort problem, vi och eleverna är vana att arbeta flexibelt i olika grupperingar. Samtliga berättelser har huvudpersoner som under historiens gång utvecklar det mod de alla så väl behöver för att klara av de svårigheter de möter. De övervinner sej själva trots att de utsätts för skrämmande situationer och de hittar vägar att hantera sin rädsla. Huvudpersonerna är i ungefär samma ålder som eleverna i klassen, vilket kan underlätta för identifikationen. Miljöerna ligger alla ganska långt ifrån de flesta elevernas egna erfarenheter, *Den osynliga flickan* utspelas i krigets Afghanistan, *Yxan* i Kanadas urskog, *Den Mäktige* i ett villasamhälle i USA, och *Skämmerskans dotter* i en fantasyvärld. Två av böckerna har flickor som huvudpersoner, två har pojkar i huvudrollerna. Jag introducerar böckerna i klassen genom att ”bokprata” om dem, d v s sälja in dem hos eleverna, samtidigt som jag skapar en viss förförståelse innan läsningen börjar. De elever som har jobbigast med sin läsning får välja först, det är en ordning som alla i klassen är vana vid. De som har lätt att läsa hinner ju ändå läsa de andra titlarna också om de vill. Jag väljer av utrymmesskäl att här bara beskriva arbetsgången kring en av böckerna. (Arbetsgången kring de andra böckerna finns att läsa om i bilaga 2.)

Den osynliga flickan Ellis, (2002) handlar om Parvana som är elva år och bor med sin familj i ett rum i Kabul. Talibanerna styr landet, bomberna faller i staden, och inga kvinnor får vistas utomhus utan manligt sällskap, än mindre arbeta. När Parvanas pappa blir tillfångatagen tvingas Parvana klä ut sej till pojke för att kunna ge sej ut och sälja tjänster och lite varor på marknaden för att försörja familjen. Hon och en annan utklädd flicka ger sej till och med in i det sönderbombade området för att leta efter människoben att sälja. I slutet av boken försvinner resten av Parvanas familj i norra delen av landet. Parvana, hennes pappa som lyckats överleva fångelset och blir frisläppt, och en kvinna vid namn Weera som är en vän till familjen ger sej iväg mot ett flyktingläger i Pakistan.

Slutet på boken är alltså öppet, och det finns en fortsättning som heter *Lerlägret* om man vill läsa mer om Parvana.

Lästillfällen och samtal

Vid första lästillfället bryter vi läsningen minst en halvtimme innan det är dags att gå på rast. Jag tror att det är viktigt att förklara en del omständigheter i texten på ett ganska tidigt stadium. Vi börjar med att skriva ner på whiteboardtavlan vilka personer som ingår i Parvanas familj. Vi berättar för varandra vad vi med textens hjälp vet om dem, om deras bostad och hur de lever. Vi läser också tillsammans författarens kommentarer (s 156–157) där hon berättar lite om det land Parvana lever i, och visar den ordlista som följer (s 158–159), och som eleverna kan ha som hjälp under läsningen. Eleverna får också lite tid att skriva sina tankar i läsloggen. Jag vill att de skriver minst ett citat från texten och att de skriver vad de tänker utifrån citatet. Läsloggarna samlas in och kommenteras. Före nästa lästillfälle lyfter vi något av citaten och diskuterar det gemensamt.

Eleverna läser vidare i boken både på lektioner i skolan och hemma. De uppmanas att skriva citat och tankar kring citatet, ”text och tanke” efter varje lästillfälle. När de flesta eleverna läst ungefär hälften av boken samlas läsloggarna in för kommentarer och ett samtal kring texten. Avsikten med samtalet är även denna gången att klargöra sådant eleverna undrar över i sin läsning. Vi bestämmer tillsammans ett datum då boken ska vara utläst.

Det boksamtal vi har när alla läst ut boken inleds med att eleverna får tänka själva först, genom att skriva i sin läslogg om begreppen rädsla och mod med utgångspunkt i bokens text. Jag skriver några frågor på whiteboardtavlan som kan vara stöd för funderingarna: Hur klarar människor en så skrämmande situation som ett krig innebär? Hur vågar de ens gå ut när bomberna faller varje dag? Kan vi människor vänja oss vid vilka förhållanden som helst? Är det bara vissa som klarar sej, eller kan alla växa med uppgiften?

Målet med samtalet som följer är att få syn på olika strategier att handskas med rädsla, och att eleverna ska se att det faktiskt går att växa i svåra situationer. Det kanske till och med är så att den som aldrig varit rädd inte heller kan utveckla något mod?

Läsningen breddas

Någon gång under tiden läsningen pågår vill jag låta samtliga elever läsa en tidningsartikel om en fyraårig flicka som blev utsedd till hjälte i en artikelserie om hjältar i Aftonbladet under vårvintern 2008 (bilaga 3). Vi läser artikeln och eleverna får diskutera i små grupper ifall de tycker att den här flickan är en hjälte eller inte. Förhoppningsvis tycker de olika. När vi diskuterat en stund får eleverna var och en skriva en argumenterande text i sin läslogg, där de talar om varför eller varför inte den här flickan är en hjälte.

Nu får eleverna som läxa att läsa en artikel ur tidningen Globen. Det finns två olika artiklar att läsa, och varje elev läser en av dem (bilaga 4 och 5). Även här ska de skriva i sin läslogg. Den här gången vill jag att de försöker sammanfatta vad personen i artikeln har uträttat och på vilket sätt man kan säga att hon är en hjälte. Nästa dag får eleverna berätta för varandra om de artiklar de läst i små grupper där båda artiklarna är representerade av två eller tre elever. Uppgiften är att fundera över hjältebegreppet. De gör en gemensam tankekarta i gruppen där de skriver olika egenskaper en hjälte kan ha, utifrån de två artiklarna. Vi fortsätter diskussionen med att försöka precisera hjältebegreppet. Vi samlar nu ihop egenskaper vi har upptäckt, vi skriver dem på whiteboardtavlan och vi fyller på med sådant vi tycker saknas. Vem är en hjälte utifrån det vi samlat ihop? Finns det några kriterier som är viktigare än andra?

Härifrån går vi vidare med en bilduppgift. Jag ritar ett hjärta på tavlan och frågar vad den här symbolen betyder. Eleverna får ge exempel på fler symboler och vi pratar om vad en symbol är. Här får vi säkert också möjlighet att prata om begreppen logotyp och varumärke. Elevernas uppgift blir sedan att försöka hitta på en symbol som kan användas istället för begreppet hjälte. Man kan arbeta ensam eller tillsammans med någon om man vill. Det ska bli spännande att se hur eleverna löser uppgiften, vi har många kreativa förmågor i klassen. Bilderna sätts upp på väggen och konstnärerna får förklara sina verk för oss andra.

Sista delen i temat **Rädsla, mod och hjältar** blir att skriva en tidningsartikel i anslutning till den skönlitterära text eleverna läst. Vi tittar tillbaka på tidningsartiklarna från Aftonbladet och tidningen Globen och pratar om vad som skiljer en tidningsartikel från andra texter. Ingressen ska vara kort – det räcker med tre eller fyra meningar – och sammanfatta det viktigaste i reportaget. Den ska locka till vidare läsning. Brödtexten måste inte nödvändigtvis skrivas i kronologisk ordning, man skriver om det mest intressanta först, bakgrunden kan man vänta med att berätta om till sist. Bruket av citationstecken och talstreck kan varieras, men det är viktigt att citatet är ordagrant, om man använder talstreck kan man göra om uttalandet så att det passar bättre in i texten. Tipsen har jag fått av Lina Färm som arbetar som frilansjournalist (intervju 08.03.2008).

I *Den osynliga flickan* gör Parvanas mor och fru Weera en hemlig tidning som de smugglar ut till Pakistan för tryckning, och som sedan smugglas tillbaka in i Afghanistan i ett fåtal exemplar. Kvinnorna ser det som en viktig uppgift att dokumentera och försöka sprida kunskap om vad som faktiskt sker i Kabul under talibanernas styre. Vi får aldrig läsa någon av artiklarna i boken, men det finns gott om uppslag i texten som man kan tänka sej att skriva ett reportage om. Till exempel om flickorna som gräver upp döda människors ben ur ruinhögarna för att kunna tjäna pengar så att deras familjer överlever. Eller om den offentliga bestraffning talibanerna iscensätter på fotbollsplanen, och som Parvana får bevittna. I anslutning till de övriga skönlitterära böckerna finns andra reportage som är möjliga att skriva (Bilaga 2). Reportagen läses upp i den gruppen som läst samma bok, och vi jämför olika infallsvinklar. Därefter anslås de så att alla kan läsa och kanske bli inspirerade att läsa någon av böckerna bakom dem.

Summering och utvärdering

När det är dags för elevernas sammanfattade utvärdering av temat skriver jag först upp på whiteboardtavlan vilka delar som ingått i temat. Vi tittar också på de uppnåendemål vi tänkt oss arbeta mot, och funderar gemensamt över vad vi har gjort och inte gjort. Eleverna ombes att först titta igenom sina läsloggar och sedan skriva en sammanfattning av vad som varit bra och vad som inte varit bra i arbetet med temat. Jag vill också att de skriver ner ifall det är någon ny frågeställning som dykt upp under arbetet, och om de har några idéer om vad de skulle vilja arbeta vidare med.

Arbetsgången är preliminär. Vi beslutar i arbetslaget om det är något vi vill ändra på under arbetets gång.

Läraren Kerstins utvärdering av temat – fördelar och risker med ett tematiskt arbete

Hur vill jag då utvärdera temat för egen del? Jag vill veta hur den valda litteraturen tas emot av eleverna. Fungerar alla böckerna lika bra? Vad är det annars som gör att en bok fungerar bättre än en annan? Hur fungerar filmen? Är den för svår att ta till sej? Kunde jag hjälpt eleverna bättre att ta emot den genom att förbereda visningen på något annat sätt. Min erfarenhet är att elever kanske har andra förväntningar på film än vad jag har som lärare. De vill bli roade, jag vill att de ska lära sej något. Blir det annorlunda den här gången, när jag gör stopp i filmen för att inbjuda eleverna till diskussion?

Intressant är att se hur samtalen kring böckerna fungerar. Är eleverna villiga att prata om de ämnen som jag vill att de ska prata om? Tar eleverna upp tråden till några nya diskussioner? Finns det i så fall något i de diskussionerna som vi kan bygga vidare på?

För att jag ska få syn på allt detta krävs att jag skriver lärardagbok. Jag har provat flera gånger tidigare, men alltid gett upp någonstans. Kanske det blir lättare när jag bestämt att bara skriva en begränsad tid. Jag kan också bestämma mej i förväg vilka händelser jag ska dokumentera. Jag kan be mina kolleger som också är delaktiga i temat att föra anteckningar. Med hjälp av deras, mina och elevernas utvärderingar kan vi lärare i diskussion med varandra

kanske få syn på sådant som ingen av oss hade fått syn på ensam. Vår gemensamma observation är inte alltid lika med summan av våra enskilda observationer, det är det som är den största vinsten med ett fungerande arbetslag.

Jan Nilsson berättade om de fördelar och risker han ser med ett tematiskt arbetssätt (muntl. 26.02.2008). Jag håller med honom när han säger att det blir lättare att få eleverna engagerade när de arbetar under en längre sammanhängande period med samma kunskapsinnehåll. Här tränas alltså färdigheter i ett meningsfullt sammanhang, förutsatt att temat känns angeläget för eleverna. Det blir också lättare för eleverna att ta sig in i en skönlitterär bok när de har en tematisk förväntning som kan fungera som en stödstruktur i deras läsning. Som jag skrev under rubriken teoretisk grund finns det också i ett tema av den här karaktären många möjligheter till diskussioner och ställningstaganden i etiska frågor. Det är lättare att göra sådana ställningstaganden kring fiktiva berättelser än kring sin egen person.

En risk med ett tematiskt arbetssätt kan vara att ”delar av det innehåll som förvaltas av traditionella ämnen kanske inte tas upp i undervisningen” (OH-underlag, Nilsson, 26.02.2008). En annan risk är som jag ser det att den läsning som eleverna gör utifrån egna val, den s.k. fria läsningen, kommer i skymundan ifall man inte uppmärksammar den. Jag menar att man bör ta den fria läsningen på lika stort allvar som den gemensamma läsningen. Jan Nilsson skriver i *Tematisk undervisning* om olika sätt att bedriva litteraturundervisning: ”I mötet mellan elevernas egna, direkta erfarenheter och de indirekta erfarenheter som litteraturen förser honom med kan en mera generell kunskap och förståelse om livet, verkligheten samhället och historien utvecklas.” (s 43) Detta instämmer jag i, men jag tror också att vi bör bejaka läsning som en upplevelse. Läsning är, enligt mitt sätt att se det, också ett redskap för att lära sig någonting om sig själv i förhållande till sin omvärld. Många elever, och vuxna, läser böcker och ser filmer av egen drivkraft. Det kan vara av olika anledningar, ibland för att få veta något om sig själv, ibland som ren avkoppling. Det är i vilket fall så att det är våra egna upplevelser av läsningen som driver oss att läsa vidare och att läsa fler böcker.

I de val jag som vuxen gör när det gäller läsning blir jag ofta påverkad av boktips jag får av vänner och bekanta eller via media. Jag tror att eleverna väljer på samma sätt som jag. Eftersom jag gärna vill att mina elever ska fortsätta läsa av egen kraft, och eftersom jag tror att man kan utvecklas som människa genom att läsa, vill jag ge dem möjlighet att tipsa varandra om böcker i klassrummet och ge dem tid till den fria läsningen även på lektionstid. Detta är möjligt om man varvar gemensamma teman med perioder av fri läsning där man kan ha enskilda, mer informella boksamtal med elever, förutsatt att man själv läser mycket barn- och ungdomslitteratur vilket jag anser är nödvändigt att göra om man arbetar i skolans lägre årskurser. Under de här perioderna får man också tid att planera det ämnesinnehåll som inte är så lätt att baka in i ett tema, såsom *tillämpning av den elektriska kretsen, kännedom om några vanliga växter i närområdet* och annat roligt man kan hitta i kursplanerna.

